

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“...ตื่นเช้าขึ้นมา นักข่าวก็ไปถามว่าใครพูดอะไรบ้างเท่านั้น ไม่ได้ลึกซึ้งอะไร เราจะใช้การสัมภาษณ์ก็ต่อเมื่อแหล่งข่าวพูดเรื่องสำคัญจริง ๆ ไม่ใช่ด่ากันไปด่ากันมา...ยังมีอีกตั้งหลายวิธีที่จะทำให้ข่าวของคุณน่าสนใจได้...” (สมเกียรติ อ่อนวิมล, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน ตฤตถ์ นพคุณ, 2541)

ปัญหาที่เป็นใจกลางวิกฤติสื่อมวลชนนั้น ไม่ใช่อยู่ที่วิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือหรือเทคโนโลยีการสื่อสาร แต่แท้จริงแล้วเกิดจากปัญหาลำนึกและจิตวิญญาณของผู้ใช้สื่อ และเจ้าของสื่อ เป็นปัญหาโลกทัศน์และคุณภาพของนักข่าว บรรณาธิการ หรือนักหนังสือพิมพ์ ว่าเข้าใจในหลักสัมมาอาชีพของตนหรือไม่ ? อย่างไร ? (พิทยา ว่องกุล, 2542, น. 11)

...ในทางปฏิบัตินั้น ตัวสื่อมวลชนเองก็ต้องพัฒนาวิธีคิดวิธีทำงาน เช่น มองรอบด้าน เลือกรายการที่เป็นประโยชน์ การรู้จักเสนอเรื่องดี ๆ เพื่อสังคมจะมีกำลังมากขึ้น ในการจะสื่อข่าวออกไป ก็ต้องมีสติ ถามตัวเองตลอดว่าจริงหรือ ต้องตั้งคำถาม แต่อย่าตั้งคำถามจนทำงานไม่ได้ ต้องมีข้อมูลหลายแหล่ง ซึ่งจะสะท้อนความสามารถของสื่อว่าจะหาแหล่งข่าวได้รอบด้าน ตรวจสอบข้อมูลข้อเท็จจริง... (สมศักดิ์ ชุณหะวัณ, 4 กรกฎาคม 2550)

ในยามหน้าส่วหน้าขวานสำหรับสื่อมวลชนไทย ช่วงการทำข่าวและจัดรายการของการหาเสียงและต้องเผชิญหน้ากับนักการเมืองไร้จริยธรรมบางคน จำเป็นต้องสร้างความกระจ่างว่าด้วย “ความเป็นมืออาชีพ” ของวงการสื่อ นักข่าวที่ต้องเผชิญกับความหยาบคายและความเอาแต่ใจของนักการเมืองบางคน ต้องบอกกล่าวจุดยืนของความเป็นสื่อที่ไม่ยอมให้นักการเมืองมาขู่เข็ญคุกคามหรือหลอกล่อใช้เป็นเครื่องมือ จะต้องประกาศหลักการทำงานที่ชัดเจน... (กาแฟดำ, กรุงเทพธุรกิจ, 15 พฤศจิกายน 2550, น. 2)

คำกล่าวข้างต้นนี้ เน้นให้เห็นแนวคิดของผู้มีประสบการณ์ด้านการสื่อสารมวลชน ด้านการสื่อข่าว และเกี่ยวข้องกับการเมืองคนสำคัญของประเทศไทย 4 ท่าน คำกล่าวแรกแสดงถึงท่าที

ที่มีต่อปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวไทย ในทำนองปรารภให้มีการพัฒนาทักษะความสามารถ และวิธีคิดในการปฏิบัติหน้าที่การเป็นผู้สื่อข่าว คำกล่าวที่สองแสดงท่าทีเชิงวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่า ขาดจิตสำนึกและจิตวิญญาณของการเป็นสื่อมวลชนที่ดี บุคลากรด้านข่าวขาดคุณภาพ คำกล่าวที่สามมาจากบุคลากรในสาขาวิชาชีพแพทย์ ซึ่งแสดงความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนในงานสัมมนา เนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปีของการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ในลักษณะของการกระตุ้นเตือนให้สื่อมวลชนพัฒนาวิธีคิดวิธีทำงาน รวมทั้งให้มีสติกำกับอยู่ตลอดเวลา ส่วนคำกล่าวสุดท้ายเป็นลักษณะของการเตือน และให้ข้อแนะนำแนวทางปฏิบัติงานแก่สื่อมวลชน ในฐานะเป็นสื่อมวลชนผู้หนึ่งที่มีประสบการณ์เชิงวิชาชีพมายาวนานว่า ให้มีความชัดเจน มีจุดยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานข่าวในช่วงเลือกตั้งนั้น ต้องแสดงถึงความเป็นมืออาชีพของสื่อมวลชนไทย ไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ โดยเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมือง จากคำปรารภ คำวิจารณ์ และคำแนะนำดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นนัยสำคัญเกี่ยวกับวงการสื่อสารมวลชน และบุคลากรด้านสื่อของไทยในหลายประเด็นทีเดียว ในแง่ของความเป็นสถาบัน สื่อมวลชนถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่มีพันธกิจ และความรับผิดชอบต่อสังคมหลายประการ การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในแง่ของความเป็นปัจเจกบุคคล สื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่มีภาระหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดหรือนำเสนอข่าวสาร ข้อเท็จจริงไปสู่ประชาชน จึงเป็นวิชาชีพที่ต้องการบุคลากรที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพการทำงาน เป็นมืออาชีพที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรับผิดชอบต่อ จิตสำนึก และจิตวิญญาณของความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ สื่อมวลชน (Mass Media) ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากคุณลักษณะและธรรมชาติของสื่อมวลชนสามารถเข้าถึงคนจำนวนมากในเวลาเดียวกันหรือเวลาที่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังหมายถึงช่องทาง เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการสื่อสารใด ๆ ที่มีสมรรถนะในการส่งหรือถ่ายทอดข่าวสารที่หลากหลายไปยังผู้คนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในสถานที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน หรือเวลาอันใกล้เคียงกันได้ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นสื่อที่คนทั่วไปไม่สามารถผลิตเองได้ ด้วยเหตุนี้ในความเป็นช่องทางหรือสื่อสำหรับสื่อมวลชนจึงมีลักษณะพิเศษกว่าความเป็นสื่อทั่วไป กล่าวคือ สื่อมวลชนมีบทบาทในการแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน ผู้รับสาร ท่ามกลางความคาดหวังให้ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมหลายประการ อาทิ การรับใช้สังคม (Servant) การเฝ้าระวังภัย (Watchdog) การเป็นกระจกสะท้อนสังคม (Mirror) การ

กำหนดวาระสาร (Agenda Setting) การกั้นกรงข้อมูลที่เหมาะสม (Gate Keeping) และการกล่อมเกลาสังคม (Socialization) เป็นต้น

ในระบบการเมืองนั้น สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในหลายประการ ดังที่ สมควร กวียะ (2535, น. 79-89) ได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชน ในฐานะเป็นเครื่องมือของการเมือง และเศรษฐกิจว่า ในการเป็นเครื่องมือทางการเมืองนั้น สื่อมวลชนมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมือง
2. จัดระเบียบวาระเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ควรนำมาถกอภิปราย
3. การเผยแพร่และปลูกฝังความเชื่อทางการเมือง และ
4. การพัฒนาทางการเมือง

ส่วนไบรอัน แม็คแนร์ (Brian McNair, อ้างถึงใน บุญรี ยี่หะ, 2550, น. 191) กล่าวถึงบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนที่พึงประสงค์หรือที่คาดหวังของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในกระบวนการทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยนั้น พอสรุปได้ดังนี้

1. การเสนอข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ในขณะที่กำลังเกิดอะไรขึ้นในสังคม อาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนกำลังทำหน้าที่ในการตรวจตรา (Surveillance) หรือการแจ้งเหตุ (Monitoring)
2. การให้การศึกษากับประชาชนถึงความหมาย และความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น
3. การเสนอประเด็นทางด้านนโยบายเพื่อให้มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นสาธารณะ โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสต่อความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีประชาธิปไตย
4. การตรวจสอบรัฐบาล และสถาบันทางการเมืองทั้งหลายให้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
5. เป็นช่องทางสำหรับสนับสนุนความคิดเห็นทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ต้องการช่องทางในการนำเสนอ นโยบาย หรือโครงการต่างๆ ไปสู่การรับรู้ของประชาชน

ในขณะที่ เจมส์ เคอร์แรน และยีน ซีตัน (James Curran and Jean Seaton, 1991, pp. 277-278) กล่าวว่า ในทางทฤษฎีสื่อมวลชนแนวเสรีนิยมได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในทางการเมืองว่ามีอย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. สื่อมวลชนเป็นเวทีถกเถียงสาธารณะในประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้ในแต่ละวันสื่อมวลชนทำหน้าที่สะท้อนถึงความคิดเห็นของประชาชน และกดดันรัฐบาลให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนคิด

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงกลายเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนได้มีพื้นที่สำหรับทำหน้าที่ในการตรวจสอบรัฐบาล

2. สื่อมวลชนทำหน้าที่สอน หรือให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจในการเลือกตั้ง หรือเป็นช่องทางอิสระในการสื่อสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายในสังคม

3. สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการจุดประเด็น ให้ประชาชนต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดของผู้บริหารประเทศ หรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม หรือไร้ประสิทธิภาพ

สิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นย่อมบ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในทางการเมืองของสื่อมวลชนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ภายใต้บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและความคาดหวังต่อสื่อมวลชนดังกล่าวส่งผลให้การประกอบวิชาชีพการรายงานข่าว (News Reporting) ของผู้สื่อข่าว (Journalists) ในฐานะบุคลากรด้านสื่อสารมวลชนนั้น ย่อมต้องอาศัยทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพเป็นอย่างสูงในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และตีแผ่ความจริงสู่ประชาชน มิฉะนั้นแล้วอาจเกิดผลกระทบในทางลบต่อสังคม ทำให้ขาดสถาบันหลักอันเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมทั้ง ความอยู่ดีธรรมทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมืองการปกครองประเทศ ดังคำกล่าวของศรีบูรพา หรือกุหลาบ สายประดิษฐ์ นักหนังสือพิมพ์ผู้เป็นปูชนียบุคคลในวงการสื่อสารมวลชนของไทยได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การหนังสือพิมพ์ของฉัน” ว่า

หนังสือพิมพ์และผู้ทำหนังสือพิมพ์ จึงต้องรักเกียรติและภักดีต่อหน้าที่ของตน หนังสือพิมพ์จะต้องไม่นำเสนอข่าว หรือความเห็นอันประกอบด้วยอคติ คือจะต้องไม่จงใจทำอะไรที่ผิดจากความจริง โดยทั้งที่รู้อยู่แก่ใจ และได้ทำโดยทางหนังสือพิมพ์นั้น นับว่าเป็นความชั่วร้ายอย่างที่สุด เพราะจะทำให้ประชาชนเป็นอันมากเกิดความเข้าใจผิด และรัฐบาลจะอาศัยใช้หนังสือพิมพ์เช่นนั้นเป็นเครื่องส่องสาธารณมตก็ไม่ได้ รัฐบาลก็จะเป็นเหมือนคนตาบอด ถ้าหนังสือพิมพ์เป็นเช่นนั้นกันหมด หนังสือพิมพ์จึงมีส่วนร่วมอยู่ด้วยอย่างสำคัญ ในการสร้างสรรค์ความวัฒนาสถาพรให้แก่ระบอบประชาธิปไตย ตราบเท่าที่หนังสือพิมพ์ได้ตระหนักในหน้าที่ของตน และไม่ละเลยหน้าที่ของตน (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2549)

ข้อความดังกล่าวข้างต้น กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้กล่าวไว้เป็นเวลานานนับสิบปีแล้ว ซึ่งแม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานแล้ว และเป็นการกล่าวถึงเฉพาะสื่อมวลชนในแขนงหนังสือพิมพ์ก็ตาม แต่หลักคิดและหลักการดังกล่าว ยังคงเป็นอุดมการณ์พื้นฐานสำคัญที่สะท้อนถึงปรัชญาและ

อุดมการณ์วิชาชีพสื่อมวลชน และบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี ในทุกยุคทุกสมัย รวมทั้งเป็นหลักการที่ผู้สื่อข่าวในปัจจุบัน ทั้งหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนในแขนงอื่น ๆ สมควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานวิชาชีพได้เช่นกัน

อีกนัยหนึ่ง ในเชิงปรัชญาวิชาชีพ สื่อมวลชนมีบทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมหลายประการ หนึ่งในบทบาทสำคัญดังกล่าวได้แก่ บทบาทในฐานะ “นายประตูข่าวสาร” (Gate Keeper) ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เลือกข่าวสารต่าง ๆ มานำเสนอให้ประชาชนทราบ และในฐานะของ “ผู้กำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda Setter) ซึ่งทำหน้าที่จัดประเด็นหรือเรื่อง เพื่อให้สังคมเกิดความสนใจ หรือนำไปสู่การพูดคุยถกเถียงกันในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้สังคมเกิดความตระหนักต่อปัญหาต่าง ๆ

ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสถาบันสื่อมวลชนในทางการเมืองนั้น จะสัมฤทธิ์ผลและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสังคมส่วนรวมนั้น ย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบหลายส่วนด้วยกัน ทั้งในส่วนขององค์กรข่าว หรือสถาบันสื่อมวลชน นโยบายของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน และสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในการแสวงหาและรับรู้ข่าวสาร และองค์ประกอบสำคัญมากประการหนึ่งในกระบวนการสื่อสารมวลชน ภายใต้บทบาทความเป็นสถาบันสื่อมวลชน ที่ขาดมิได้ก็คือ ผู้สื่อข่าวหรือนักข่าว (Journalist) นั่นเอง ซึ่งผู้สื่อข่าวถือเป็นตัวกลางสำคัญในการเสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ข้อสังเกต และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในประเด็นของแต่ละเรื่องรวมนำเสนอให้ประชาชนทราบ ฉะนั้น การทำหน้าที่ของผู้สื่อข่าวจึงเป็นวิชาชีพที่ต้องอาศัยทั้งวิชาความรู้ เทคนิคความชำนาญในการสื่อข่าว รวมถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และต่อสังคมส่วนรวม เพราะต้องทำหน้าที่เสนอข่าวสารให้ถูกต้อง แม่นยำ ครบถ้วน ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ตลอดจนการนำเสนอประเด็นข้อเท็จจริงดังกล่าว ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ก่อให้เกิดความตระหนกตกตื่นเกินควรแก่สังคม และในการปฏิบัติหน้าที่นั้นก็ยึดมั่นในจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลา

สำหรับกระบวนการสื่อข่าวการเมืองนั้น บุคลากรผู้ทำหน้าที่สื่อข่าวดังกล่าวก็คือ “ผู้สื่อข่าวการเมือง” (Political Journalists) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งเช่นกัน ทั้งนี้ ในฐานะสื่อมวลชน โดยหลักการพื้นฐานผู้สื่อข่าวการเมืองย่อมมีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนักการเมือง ด้วยการทำหน้าที่แสวงหา ค้นคว้า และรวบรวมประเด็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีคุณค่าของข่าวเพียงพอ และสมควรที่จะรายงานหรือนำเสนอให้ประชาชนรับรู้ ซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า เป็นการทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาแทนประชาชนชาวไทยผู้เป็น

เจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ทั้งนี้ ในเชิงปรัชญาวิชาชีพเรียกว่า การแสดงบทบาทในฐานะ “สุนัขเฝ้ายาม หรือสุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) กล่าวคือ การทำหน้าที่ระแวดระวังภัยให้สังคม และคอยร้องเตือนประชาชนด้วยการรายงานข่าวสารนั่นเอง

ทั้งนี้ บุคลากรสื่อที่จะมาทำหน้าที่หรือประกอบวิชาชีพในฐานะ “ผู้สื่อข่าวการเมือง” นั้น มิใช่ว่าใคร ๆ ก็ทำหน้าที่หรือปฏิบัติงานดังกล่าวได้ การทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวการเมืองนั้นต้องอาศัยบุคลากรที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ที่กว้างขวางในหลาย ๆ ศาสตร์ มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความสามารถในการจับประเด็นข่าว มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การวิจารณ์ และการวิพากษ์ครบถ้วนรอบด้าน ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบสูง ทั้งต่องาน ต่อตนเอง และต่อสังคม ประการสำคัญยังต้องมีอุดมการณ์การเป็นสื่อมวลชนที่ดี มีจิตวิญญาณนักข่าวหรือจิตวิญญาณของสื่อมวลชน ยึดมั่นในจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชนเช่นกัน จึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำหน้าที่การสื่อมวลชนที่ดีได้ ทั้งนี้ การทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวการเมืองที่ดีนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทความรับผิดชอบต่อความเป็นสื่อมวลชนที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนสามารถสร้างความไว้วางใจ และความศรัทธาให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนได้ ซึ่งเป็นที่แน่ชัด การประสบความสำเร็จในวิชาชีพ การได้รับความศรัทธา และความไว้วางใจจากประชาชนนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ได้มาโดยง่ายตาย ทั้งนี้ ผู้สื่อข่าวผู้นั้นจะต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การเขียน การฟัง การจับประเด็นข่าว ทักษะการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การนำเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงไปสู่ประชาชนนั้น สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนได้ รวมไปถึงการยึดมั่นในหลักจริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ดังนั้น การเป็นผู้สื่อข่าวการเมืองที่ดีและเพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพนั้น จึงจำเป็นต้องมีหรือแสดงให้เห็นชัดเจนถึงสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นวิชาชีพ หรือ ความเป็นมืออาชีพ หรือ วิชาชีพนิยม (Professionalism) เพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จสูงสุดในทางวิชาชีพ และเพื่อป้องกัน ควบคุมปัญหาบางประการที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ อันจะส่งผลกระทบในทางลบต่อประชาชนและสังคมส่วนรวม อาทิ การทำหน้าที่ท่ามกลางระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ (Patron-client Relations) ทำให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน หรือเกิดความลำเอียงเข้าข้าง ช่วยเหลือผู้มีอำนาจทางการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม คำว่า “ความเป็นวิชาชีพ” (Professionalism) หรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า “ความเป็นมืออาชีพ” หรือ “วิชาชีพนิยม” ของผู้สื่อข่าวการเมือง จะเป็นอย่างไรนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีข้อสรุปหรือข้อกำหนดที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจง ซึ่งแม้แต่ความเป็นวิชาชีพหรือ ความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวหรือผู้สื่อข่าวโดยทั่วไปนั้นก็ยังมีความเห็นที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป

ทั้งนี้ มีผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนหลายท่านให้ความหมาย และแสดงความคิดเห็นไว้มากมาย แต่ในแง่ของความชัดเจนและความเป็นมาตรฐานที่มีหลักการทางวิชาการ หรือผลการวิจัยรองรับ ยังเป็นข้อถกเถียงและขาดความชัดเจนว่า ความเป็นวิชาชีพ หรือ ความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าว นั้น มีคุณลักษณะเช่นไร และประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง ดังเช่น บุญเลิศ ช้างใหญ่ หรือบุญเลิศ ศชายุทธเดช ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน และมีประสบการณ์ในงานข่าวมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ได้กล่าวถึงนักข่าวมืออาชีพว่า

เป็นนักข่าวที่มีความเชี่ยวชาญในการสื่อข่าว การสัมภาษณ์ การเขียนข่าว การเขียนบทความ สารคดี ฯลฯ ส่วนในการทำงานนั้นต้องทำงานด้วยจิตวิญญาณแห่งการเป็นสื่อสารมวลชนที่ดี เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม มีสำนึกในจริยธรรมวิชาชีพ เป็นที่ยอมรับยกย่อง และนับถือในฐานะเป็นแบบอย่างของนักข่าวด้วยกัน มีความสุขกับงานที่ตนรัก ชื่นชอบความเป็นอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ปรารถนาสินจ้างรางวัลหรือคำสรรเสริญเยินยอ ไม่รับสินบน ไม่ใช้ความเป็นนักข่าวแสวงหาผลประโยชน์ รับผิดชอบต่อจริยธรรมการหาข่าว การเสนอข่าว การเขียนบทวิเคราะห์วิจารณ์ มีความเก่งและความกล้าในการหาข่าว การเขียนข่าว และการวิเคราะห์วิจารณ์ นักข่าวมืออาชีพจะหายใจเป็นข่าว ครุ่นคิดประเด็นข่าว คิดถึงการหาแหล่งข้อมูลและวิธีหาความจริง วิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย และทำงานเป็นทีม (บุญเลิศ ศชายุทธเดช, 2545, น. 89-90)

ความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นเป็นทัศนะของผู้ประกอบวิชาชีพ และผ่านประสบการณ์การทำงานข่าวมาเป็นเวลานาน แต่ในการศึกษาวิจัยของ ตฤตถ์นัย นพคุณ (2541) พบว่า การอธิบายความหมายเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ (มืออาชีพ) ของนักข่าวยังไม่ชัดเจนและเป็นระบบนัก ดังนั้น ในงานวิจัยของตฤตถ์นัย เรื่อง “ความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์ไทย” จึงจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาแนวคิดพื้นฐานทางด้านสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องใน 3 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนต่อสังคม แนวคิดเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชน และแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพและคุณค่าของข่าว หรือในงานวิจัยของ สุทินันท์ พงษ์สุทธรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547) ซึ่งได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ (มืออาชีพ) ของบุคลากรสื่อไทยโดยใช้ฐานจากผลการวิจัยของตฤตถ์นัยส่วนหนึ่งประกอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในวงการสื่อสารมวลชนของไทยเข้ามาร่วมในการพิจารณาและทำการวิเคราะห์ด้วย จากนั้นได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของความเป็นวิชาชีพ (มืออาชีพ) ของบุคลากรสื่อ

ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ คุณดการณั ทศนคตและลัษณะนสัย และทศษะควมเชยวชาญ ทังนั จาญงานวศยทังสอเรองทศยมกลาวนั น ซึ่ให่เห่นถึงควมตังจึทศจะกาหนดควมเป่นวศาศศพ หรอควมเป่นมออาศศพของผู่สอชาวทยให่มอควมซัดเจ่น มอหลัการและแนวคตทางวศาศการรองรบัมอซึ่น

อยางไรทศตาม การศศศาวศยเกยวกับควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวทย ตามทศได่ทาการศศศาทบทวนเอกสารและงานวศยทศเกยวซอญนั พบวอ มอจะทาการศศศาในภาพรวมหรอกลาวถึงผู่สอชาวทยทอวไป ส่วนการศศศาเกยวกับควมเป่นวศาศศพ หรอควมเป่นมออาศศพของผู่สอชาวการเมอญทยนั นยงไม่ปรากฏให่เห่นโดยซัดเจ่น โดยเฉพาอยางยงในส่วนทศเกยวกับดชันซึ่วัดควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญนั ในบัจจุบณั ยงไม่พบวอ มอการศศศาคณควาเพอหาองค้ประกอปรหรอบัจจุยซึ่วัดควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญของทยโดยตรง เพอนาไปสร้าเป่นดชันซึ่วัดซัดเจ่น และสามารถนาไปประยูกตศใช้ได้

ดงนั น ผู่ศศศาศจึมอควมสนจอทาการศศศาเกยวกับ “ดชันซึ่วัดควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญทย” เพอคณหาองค้ประกอปรในการสร้าตัวซึ่วัดหรอหลักเกณศการพศารณาถึงควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญ และสร้าตัวซึ่วัดควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญทยซึ่น เพอเป่นมาตรฐานอณหนึ่ในการบงซึ่ควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญภายไต้บรศทสจคมทย อณจะซอวยอณวยประยอชนอให่กับวศาศศพทศมอควมสาคญนั และสงผลลศบเนอญตอการพัฒนาและยกระดบัควมเป่นวศาศศพดงกลาวให่เกดควมซัดเจ่น และเป่นแนวทางการพัฒนาไปสู่ควมมอมาตรฐานยงซึ่นในการทาหน้าทศตรวจสอบการใช่อานาจรฐ และการเป่น “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) ของสจคมและประชาชน รวมทังการเป่นแกนนาไปสู่การร่วมสร้าสจคมฐานควมรู้ (Knowledge-based Society) ของทยในอนาคตตอไป

บญหาของการศศศาศ

1. ควมเป่นวศาศศพ (Professionalism) ของผู่สอชาวการเมอญทยโดยภาพรวมเป่นอยางไร และมอองค้ประกอปรใดบั้งทศบงซึ่ถึงควมเป่นวศาศศพของผู่สอชาวการเมอญทย
2. ควมเป่นวศาศศพ (Professionalism) ของผู่สอชาวการเมอญทยในทศนะของผู่ทศเกยวซอญอณประกอปรดวยผู่สอชาว นกศวการสอสารมวลชน นกการเมอญ และผู่รศบสารทางการเมอญเป่นอยางไร มอควมเหมอญและแตกตางกันประการใดบั้ง

3. ความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในทัศนะของผู้สื่อข่าวระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และระดับบรรณาธิการข่าวเป็นอย่างไร มีความเหมือนและแตกต่างกันประการใดบ้าง
4. การสร้างดัชนีชี้วัด (Index) ความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยโดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นแนวทางในการดำเนินการร่วมกับการจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากนักวิชาชีพ และนักวิชาการสื่อสารมวลชนแล้ว ดัชนีชี้วัดที่ได้จะมีองค์ประกอบใดบ้าง
5. มุมมองที่มีต่อกระบวนการสื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วยผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมืองเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วยผู้สื่อข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองระหว่างผู้สื่อข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้สื่อข่าวระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่กับระดับหัวหน้าข่าวหรือบรรณาธิการข่าว
3. เพื่อสร้างดัชนีชี้วัด (Indexes) ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ข้อมูลที่ได้จากทัศนะของผู้สื่อข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง
4. เพื่อศึกษามุมมองที่มีต่อกระบวนการสื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วยผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง

สมมติฐานการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานไว้ 2 ข้อ โดยที่ในสมมติฐานแต่ละข้อจะแยกออกเป็นสมมติฐานย่อยอีก 7 ข้อ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.1 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนะเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.2 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทักษะเกี่ยวกับทักษะ (Skill) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.3 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนะเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.4 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนคติเกี่ยวกับทำที่ต่อตนเองและต่อวิชาชีพ (Self-concept and Profession-concept) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.5 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนคติเกี่ยวกับการประพฤติตน (Behavior) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.6 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) มีทัศนคติเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.7 : ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ (ผู้สื่อข่าวสนาม) กับ ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร (กองบรรณาธิการ) ประเมินความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทัศนะเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.1 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับ
 สารทางการเมือง มีทัศนะเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของ
 ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.2 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทักษะเกี่ยวกับทักษะ (Skill) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.3 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทักษะเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.4 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทักษะเกี่ยวกับท่าทีต่อตนเองและต่อวิชาชีพ (Self-concept and Profession-concept) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.5 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทักษะเกี่ยวกับการประพฤติตน (Behavior) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.6 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง มีทักษะเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ 2.7 : ผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง ประเมินความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันแตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

1. วิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา “ความเป็นวิชาชีพ” (Professionalism) ของผู้สื่อข่าวสายการเมืองไทยในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่ายด้วยกัน อันประกอบด้วยผู้สื่อข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สื่อข่าวนั้น ครอบคลุมทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ และทั้งในระดับปฏิบัติการ และระดับหัวหน้าข่าวหรือบรรณาธิการข่าว

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operational Definition)

ความเป็นวิชาชีพ หรือความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) หมายถึง การที่บุคลากรผู้ใดคนหนึ่ง ได้ประกอบอาชีพเต็มเวลาและได้รับค่าตอบแทนจากการประกอบอาชีวดังกล่าว ซึ่งตนมีความรู้จากการได้รับการศึกษามาตรงตามสาขาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งผ่านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ตลอดจนมีประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพ และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และตามกำหนดเวลา ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบสูงต่อบทบาทภาระหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพนั้นพึงมี ความเป็นอิสระในการทำงาน ทั้งการทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจและด้วยจิตสำนึกที่ยึดมั่นในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ตลอดจนมีความมุ่งมั่นในการสร้างผลงานของตนให้เป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของสังคม และมุ่งมั่นสร้างความเจริญก้าวหน้าในสายงานวิชาชีพดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีความรอบรู้อย่างกว้างขวางในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของตน รวมทั้งมีการแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น ความเป็นวิชาชีพจึงประกอบด้วยปัจจัยหลัก 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) ได้แก่ การได้รับความรู้ตามศาสตร์สาขาที่ตรงกับอาชีพ และการมีความรู้ในศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ
2. ด้านทักษะ (Skill) ได้แก่ การมีความชำนาญในหลักการประยุกต์ใช้ความรู้ หลักปฏิบัติงาน และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพของตนจนทำให้งานตามภารกิจของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามกำหนดเวลา
3. ด้านบุคลิกลักษณะ (Trait) ได้แก่ การเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพเต็มเวลา ผ่านการฝึกอบรมทางวิชาชีพ ตลอดจนมีคุณสมบัติส่วนบุคคลที่เป็นไปตามลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น
4. ด้านท่าทีต่อตนเองและต่อวิชาชีพของตน (Self-concept and Profession-concept) ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ การยึดมั่นในปรัชญา อุดมการณ์และหลักการของวิชาชีพ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรักในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในวิชาชีพของตน
5. ด้านการประพฤติตน (Behavior or Conduct) ได้แก่ การปฏิบัติตนและปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาประโยชน์ใส่ตนโดยมิชอบ ให้บริการทางวิชาชีพด้วยความถูกต้อง ครบถ้วน และชอบธรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ถือปฏิบัติตามหลัก

จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (Ethic and Code of Ethic) นอกจากนี้ มีการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมงานด้วยปวารณาดี มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่เพื่อนร่วมงานที่มาขอคำปรึกษา มีการพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

6. ด้านแรงจูงใจ (Motivation) ได้แก่ การแสดงถึงความมุ่งมั่นในการประกอบวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว มุ่งสร้างสรรค์ผลงานที่บ่งบอกถึงในวิชาชีพเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาชีพและสังคม นอกจากนี้ ยังแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสร้างชื่อเสียงขององค์กรให้เป็นที่ยอมรับในหมู่ประชาชน ตลอดจนมุ่งสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพให้กับตนเองในวิถีทางที่สุจริต

ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมือง หมายถึง การที่ผู้สื่อข่าวสายการเมืองในสังกัดองค์กรข่าวของไทย ได้ประกอบอาชีพเต็มเวลาและได้รับค่าตอบแทนจากการประกอบอาชีพผู้สื่อข่าว ซึ่งตนมีความรู้จากการได้รับการศึกษามาตรงตามสาขาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งผ่านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ตลอดจนมีประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพข่าว และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่การสื่อข่าวให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตน ผู้สื่อข่าวดังกล่าวได้แสดงถึงลักษณะสำคัญ 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) ได้แก่ การได้รับความรู้ตามศาสตร์สาขาที่ตรงกับอาชีพ กล่าวคือสำเร็จการศึกษาในสาขาวารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ และการมีความรู้ในศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ อันได้แก่ ด้านการเมืองการปกครองหรือรัฐศาสตร์ ด้านวารสารศาสตร์หรือสื่อสารมวลชน ด้านนิติศาสตร์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์

2. ด้านทักษะ (Skill) ได้แก่ การมีความชำนาญในหลักการประยุกต์ใช้ความรู้ หลักปฏิบัติงาน และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพของตนจนทำให้งานตามภารกิจของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามกำหนดเวลา ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านการใช้ภาษาไทย ทักษะด้านการใช้ภาษาอังกฤษ ทักษะด้านการเขียน ทักษะด้านการสัมภาษณ์ ทักษะด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ ทักษะด้านการบริหารเวลา ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะด้านการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสาร ทักษะด้านการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะด้านการจับประเด็นและสรุปประเด็นข่าว ทักษะด้านการสื่อข่าว ทักษะด้านการประเมินคุณค่าข่าว และทักษะด้านการวิเคราะห์และเข้าใจผู้รับสาร

3. ด้านคุณลักษณะ (Trait) ได้แก่ การเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพเต็มเวลา ผ่านการฝึกอบรมทางวิชาชีพ ตลอดจนมีคุณสมบัติส่วนบุคคลที่เป็นไปในลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ซึ่งประกอบด้วย การเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความวิริยะอุตสาหะ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความซำงสังเกต มีความอยากรู้อยากเห็น มีความกระตือรือร้น มีจุมุกไวต่อข่าว มีความสุภาพอ่อนน้อม เป็นผู้รู้จักกาลเทศะ มีจินตนาการ และมีความอดทน

4. ด้านท่าทีต่อตนเองและต่อวิชาชีพของตน (Self-concept and Profession-concept) ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพผู้สื่อข่าว การยึดมั่นในปรัชญา อุดมการณ์และหลักการของวิชาชีพผู้สื่อข่าว กล่าวคือ ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักเสรีภาพ ยึดมั่นในหลักความเป็นธรรม ยึดมั่นและรับรู้ในบทบาทการนำเสนอความจริงต่อสังคม ยึดมั่นและรับรู้ในบทบาท “สุนัขเฝ้ายาม” (Watch Dog) ของผู้สื่อข่าว ยึดมั่นในการมีอิสระทางความคิด นอกจากนี้ ยังแสดงท่าทีถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรักในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในวิชาชีพของตน

5. ด้านการประพฤติตน (Behavior or Conduct) ได้แก่ การปฏิบัติตนและปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาประโยชน์ใส่ตนโดยมิชอบ ให้บริการทางวิชาชีพด้วยความถูกต้อง ครอบถ้วน และชอบธรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ถือปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (Ethic and Code of Ethic) นอกจากนี้ มีการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมงานด้วยปรารภนาดี มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่เพื่อนร่วมงานที่มาขอคำปรึกษา มีการพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

6. ด้านแรงจูงใจ (Motivation) ได้แก่ การแสดงถึงความมุ่งมั่นในการประกอบวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว มุ่งสร้างสรรค์ผลงานที่บ่งบอกถึงในวิชาชีพเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาชีพและสังคม ทั้งนี้อาจแสดงให้เห็นได้ด้วยการได้รับรางวัลเกียรติยศทางวิชาชีพด้านข่าว นอกจากนี้ ยังแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสร้างชื่อเสียงขององค์กรให้เป็นที่ยอมรับในหมู่ประชาชน ตลอดจนมุ่งสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพให้กับตนเองในวิถีทางที่สุจริต

ผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ หรือผู้สื่อข่าวสนาม หมายถึง บุคลากรในสังกัดองค์กรข่าวในประเทศไทยที่ได้รับมอบหมายให้ประจำพื้นที่ต่าง ๆ เช่น รัฐสภา กระทรวง หรือกรมต่าง ๆ ในรัฐบาล องค์กรหรือหน่วยงานสำคัญอื่น ๆ หรือได้รับมอบหมายให้ติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วนำมาเรียบเรียงในลักษณะข้อเขียนหรือรายงานข่าวประจำวันอย่างต่อเนื่อง ก่อนนำส่งไปยังกองบรรณาธิการ เพื่อนำเสนอสู่สาธารณชนผ่านทางสื่อในสังกัดต่อไป

ผู้สื่อข่าวระดับบริหาร หมายถึง บุคลากรในสังกัดองค์กรข่าวในประเทศไทยซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้างาน หรือผู้บริหารประจำอยู่ ณ กองบรรณาธิการข่าว เป็นหลัก โดยมีหน้าที่สำคัญในการบริหารงานข่าว และกำกับดูแล มอบหมายงาน ให้การสนับสนุน ตลอดจนให้คำแนะนำแก่ผู้สื่อข่าวที่ออกไปปฏิบัติงานประจำวันในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งบรรณาธิการมีส่วนสำคัญในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมเนื้อหาข่าวการเมือง เพื่อคัดกรอง ตรวจสอบความถูกต้อง และเรียบเรียงข่าวให้สมบูรณ์ในขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนอสู่สาธารณชนผ่านทางสื่อในสังกัด ซึ่งอาจมีชื่อเรียก หรือตำแหน่ง หรือระดับ ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละองค์กร เช่น หัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าว บรรณาธิการ รองบรรณาธิการ ผู้ช่วยบรรณาธิการ หรือผู้เรียบเรียงข่าว

ผู้สื่อข่าวการเมือง หมายถึง บุคลากรในสังกัดองค์กรข่าวในประเทศไทยที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเมือง อันได้แก่ การทำหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ และฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติงาน รวมทั้ง การทำหน้าที่ขององค์กรอิสระของรัฐ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของนักการเมือง พรรคการเมือง หรือกลุ่มองค์กรที่เคลื่อนไหวทางการเมือง โดยบางครั้งบุคลากรดังกล่าวอาจได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากข้าราชการการเมือง นักการเมือง หรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการบริหารประเทศ กิจการของรัฐ หรือผลประโยชน์สาธารณะโดยเฉพาะเป็นพิเศษ หรืออาจได้มอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบประจำอยู่ ณ สถานที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นการเฉพาะแหล่ง อาทิ รัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อคอยรวบรวมข้อมูลและรายงานข่าวประจำวันอย่างต่อเนื่องไปยังกองบรรณาธิการ เพื่อนำเสนอสู่สาธารณชนผ่านทางสื่อในสังกัด

บรรณาธิการข่าวการเมือง หมายถึง ผู้สื่อข่าวการเมืองในสังกัดองค์กรข่าวในประเทศไทยซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้างาน หรือผู้บริหารประจำอยู่ ณ กองบรรณาธิการข่าว มีหน้าที่หลักในการบริหารงานข่าว และกำกับดูแล มอบหมายงาน ให้การสนับสนุน ตลอดจนให้คำแนะนำแก่ผู้สื่อข่าวการเมืองที่ออกไปปฏิบัติงานประจำวันในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งบรรณาธิการมีส่วนสำคัญในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมเนื้อหาข่าวการเมือง เพื่อคัดกรอง ตรวจสอบความถูกต้อง และเรียบเรียงข่าวให้สมบูรณ์ในขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนอสู่สาธารณชนผ่าน

ทางสื่อในสังกัด ในที่นี้หมายความว่ารวมถึงผู้ปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกันนี้แต่มีชื่อเรียกตำแหน่งที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ หัวหน้าข่าว หรือผู้เรียบเรียงข่าว

นักวิชาการสื่อสารมวลชน หมายถึง บุคลากรที่ประกอบอาชีพในสายงานการศึกษา การสอนหรือการวิจัยทางด้านการสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ หรือวารสารศาสตร์ หรือสาขาอื่นใดที่มีการเรียนการสอนในลักษณะทำนองเดียวกันกับสาขาวิชาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในสถาบันอุดมศึกษา

นักการเมือง หมายถึง บุคลากรที่ทำงานทางด้านการเมือง ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการการเมือง อันได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรี ผู้นำฝ่ายค้าน รวมถึงข้าราชการการเมืองในส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ ให้ความหมายรวมถึงผู้ที่ไม่ได้เป็นข้าราชการการเมือง แต่ได้เข้าร่วมทำงานกับพรรคการเมือง หรือสถาบันทางการเมืองต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยอาจดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมืองหรือสถาบันทางการเมืองหรือไม่ก็ได้

ผู้รับสารทางการเมือง หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้สนใจและติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) ต่าง ๆ เป็นประจำ (ไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 5 วัน)

ข่าว หมายถึง ข้อเท็จจริง สาระสำคัญเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์บางอย่าง หรือของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเกี่ยวกับการคิดซึ่งทำให้ผู้คนสนใจ เนื่องจากมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อชีวิตผู้คน หรือความอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คน

การเมือง หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการประสานประโยชน์ และแก้ไขความขัดแย้ง หรือกิจกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ และความขัดแย้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร

ข่าวการเมือง หมายถึง ข้อเท็จจริง สาระสำคัญเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ทางการเมือง หรือเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง ซึ่งทำให้ผู้คนสนใจ เนื่องจากมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อชีวิตผู้คน หรือความอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงมุมมองของผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมืองและผู้รับสารทางการเมืองที่มีต่อกระบวนการสื่อข่าวการเมืองของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกระบวนการข่าวการเมืองไทยในอนาคต

2. ทราบกรอบนิยามความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่ายด้วยกัน อันประกอบด้วยผู้สื่อข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง

3. สามารถสร้างดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานอันหนึ่งในการนำไปใช้วัดนิยามความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ทั้งนี้ ดัชนีชี้วัดนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนางานวิชาชีพผู้สื่อข่าวให้เป็นที่ยอมรับในความรู้ความสามารถและความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติต่อไป

4. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูล และแนวทางในการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว ตลอดจนการสร้างดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกัน